

บทที่ 8

ตลาดแรงงานประเภทต่าง ๆ

คำนำ จากการศึกษาที่ผ่านมาในบทก่อน ๆ นอกจากจะเป็นการศึกษาภาวะตลาดแรงงานโดยมองในด้านอุปสงค์ อุปทานของแรงงาน มีลักษณะอย่างไรแล้ว ยังได้ศึกษาสภาพของตลาดแรงงานในเชิงทฤษฎี กลไกการทำงานของตลาดแรงงาน ว่าตลาดแรงงานมีหน้าที่อย่างไร พฤติกรรมของแรงงานเป็นอย่างไร พฤติกรรมของนายจ้างเป็นอย่างไร ทั้งนายจ้างและลูกจ้างมีพฤติกรรมในการปรับตัวเข้าหากันอย่างไร สถาบันที่ทำหน้าที่ตลาดแรงงานมีอะไรบ้าง ทำหน้าที่อย่างไร ตลอดจนลักษณะของแรงงานในการพัฒนาคุณภาพแรงงานให้ดีขึ้นด้วย

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นทำให้ทราบถึงสภาพของตลาดแรงงานในสภาพรวม และเป็นการมองอย่างทั่ว ๆ ไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะเกี่ยวกับประเทศไทย โดยศึกษาถึงภาวะตลาดแรงงานในประเทศไทย ศึกษาปัญหาการว่างงานสภาพการทำงานในประเทศไทย เป็นต้น ภาวะตลาดแรงงานดังกล่าวเป็นการมองภาพตลาดแรงงานรวมทั้งประเทศ ซึ่งจริง ๆ แล้วในเรื่องของตลาดแรงงานแล้วเราสามารถศึกษาถึงสภาพแรงงานในตลาดหน่วยย่อย ๆ ได้อีก เช่น ตลาดแรงงานในชนบท ตลาดแรงงานในเมือง ตลาดแรงงานในอาชีพต่าง ๆ เช่น ตลาดแรงงานอาชีพมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ตลาดแรงงานนักรถแท็กซี่ ตลาดแรงงานหญิงโสเภณี เป็นต้น

ดังนั้นในบทนี้จึงต้องการให้นักศึกษามีความเข้าใจเกี่ยวกับตลาดแรงงานประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จึงได้นำเรื่องตลาดแรงงานในชนบท ตลาดแรงงานในโรงงาน ตลาดแรงงานในต่างประเทศ และตลาดแรงงานหญิงโสเภณี มาเป็นกรณีตัวอย่างศึกษา สำหรับตลาดแรงงานที่นำมาเป็นกรณีตัวอย่างข้างต้น ได้สรุปมาจากบทความบางส่วนที่ได้มาจากการสัมมนาทางวิชาการประจำปี 2534 เรื่องตลาดคน : คนไม่ใช่แรงงาน ซึ่งจัดโดยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 12-13 กุมภาพันธ์ 2534 รายละเอียดต่าง ๆ เพิ่มเติมให้นักศึกษาหาได้จากหนังสือสัมมนาทางวิชาการดังกล่าว

บทความที่อ้างถึงดังกล่าวข้างต้น คือ “คนชนบทกับชีวิตการทำงาน” เรียบเรียงโดย ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร และ ศ.ดร.อัมมาร์ สยามวาลา ซึ่งเป็นเรื่องของการทำงานของคนในชนบท

บทความชื่อ “ๆจะทิ้งฝัน...มาโรงงาน” เรียบเรียงโดย รศ.ดร.ภาวดี ทองอุไทย ซึ่งเป็นเรื่องของตลาดแรงงานในโรงงาน

บทความชื่อ “ตลาดแรงงานในต่างประเทศ” เรียบเรียงโดย ผศ.ดร.วัชรียา ไตสงวน และ อ.วรรณศิริ นัยวิทิต

และบทความสุดท้ายคือ “ตลาดแรงงานหญิงโสเภณี” เรียบเรียงโดย ผศ.บัญญัติ สุรการวิทย์

ทั้ง 4 บทความ การเสนอเรื่องราวพฤติกรรมของแรงงานโดยอธิบายชีวิตและการทำงาน โดยผูกเรื่องเป็นตัวละครแต่ละตัวที่ผูกพันกับตลาดแรงงานประเภทต่าง ๆ ซึ่งในเรื่องราวของชีวิตคนประเภทต่าง ๆ ที่ผูกเป็นเรื่องราวนั้นสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการทำงานของคน ปัญหาและอุปสรรค ความสำเร็จและความล้มเหลวจากการทำงาน ซึ่งเป็นการเขียนบทความในแนวใหม่ชวนให้น่าอ่านและน่าติดตาม ซึ่งนักศึกษาควรจะอ่านเพื่อให้เกิดความรู้ทางด้านนี้มากยิ่งขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ในบทนี้ได้เลือกสรุปมาเพียงบางส่วนที่เห็นว่าสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น ก่อนที่นักศึกษาจะตอบคำถามท้ายบท จึงควรอ่านเนื้อหาสาระสำคัญในบทนี้เสียก่อน สำหรับในเรื่องแรงงานไทยในต่างประเทศให้นักศึกษาอ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสือประกอบวิชาการวิเคราะห์ตลาดแรงงานในบทที่ 7 ด้วย ซึ่งเป็นเรื่องแรงงานไทยในต่างประเทศ โดยศึกษาเรื่องการทำงานในประเทศแถบตะวันออกกลาง และประเทศสิงคโปร์

ตลาดแรงงานในชนบท

ในสังคมมนุษย์ทุกคนทราบดีว่า กำลังความสามารถของมนุษย์จะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามวงจรของชีวิต ในตอนเด็ก ๆ เป็นวัยที่ยังมีกำลังวังชาน้อยและเป็นวัยที่จะต้องแสวงหาความรู้เพื่อความอยู่รอดในระยะเวลาต่อมา พอเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีครอบครัวและภาระต้องดูแลลูกอีกทั้งเป็นวัยที่ตนจะมีกำลังวังชาและความสามารถสูง ฉะนั้นจึงอยู่ในสภาพที่ไม่เพียงแต่จะดูแลครอบครัวของตนได้เท่านั้นแต่พอที่จะดูแลพ่อแม่ของตนที่เริ่มจะแก่ชราอีกด้วย และเมื่อตนย่างเข้าสู่วัยชรา ก็สามารถพึ่งลูกที่ตนเลี้ยงดูมา

จากบทความของ นิพนธ์ พัวพงศกร และ อัมมารี สยามวาลา เรื่อง “คนชนบทกับชีวิตการทำงาน” ได้ชี้ให้เห็นถึงชีวิตและพฤติกรรมการทำงานของคนชนบทในภาคกลาง โดยเริ่มตั้งแต่การตัดสินใจมีลูก การเข้าเรียน ชีวิตในวัยรุ่น การแต่งงาน ชีวิตในตลาดแรงงาน และชีวิตในยามชรา โดยยกเป็นกรณีตัวอย่างมาศึกษา โดยชี้ให้เห็นว่าในอดีต ครอบครัวในชนบทมีลูกมากเพื่อให้ช่วยทำนาและมีไว้เผื่อลูกจะตายด้วย ดังนั้น อัตราการเกิดและอัตรา

การตายจึงสูง แต่ในระยะหลัง ๆ ครอบครัวจะมีลูกน้อย เพราะต้องทำงานนอกบ้านไม่มีเวลาเลี้ยงดูลูก ซึ่งการที่พ่อแม่ไม่ยอมมีลูกมากสามารถทำได้โดยใช้วิธีการคุมกำเนิด

ในด้านการศึกษาชาวบ้านในขณะนั้นยังไม่เห็นประโยชน์ของการศึกษา พ่อเรียนถึงชั้นประถมปีที่ 2-3 พ่อแม่ก็ไม่ให้มาเรียนอีกเพราะต้องช่วยพ่อแม่ทำนา ดังนั้นการศึกษาของคนในชนบทส่วนใหญ่จึงมีการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นอย่างสูง แต่ในปัจจุบันคนในชนบทใกล้เมืองเริ่มนิยมส่งลูกมาเรียนในชั้นมัธยม และในบางครั้งถึงระดับมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ เนื่องจากคนพวกนี้เคยเข้ามาทำงานหรือทำธุระในกรุงเทพฯ และได้รับข่าวสารต่าง ๆ ผ่านสื่อมวลชน จึงเห็นความสำคัญของการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น แต่สำหรับคนในชนบทที่อยู่ห่างไกลกรุงเทพฯ ก็ยังคงเห็นว่าการเรียนระดับมัธยมไม่ได้มีประโยชน์มากนัก ถ้าไม่ได้เรียนต่อสูงขึ้นในระดับมหาวิทยาลัย เพราะเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษา ก็ยังคงต้องไปทำงานในโรงงานได้ค่าจ้างรายวันเท่ากับลูกจ้างคนอื่นที่เรียนมาแค่ชั้นประถมศึกษา มีหน้าซำถ้าลูกกลับมาบ้านคงทำนาไม่เป็น สำหรับครอบครัวที่ส่งลูกเรียนในระดับมหาวิทยาลัยต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งบางครั้งต้องขายที่นา หรือไปกู้จากเจ้าแก้วในเมืองโดยเอาที่ดินจำนองไว้ ซึ่งครอบครัวดังกล่าวมีน้อยมาก

ในด้านการทำงาน เนื่องจากคนในชนบทส่วนใหญ่มีอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ซึ่งในอดีตมีการทำงานตามฤดูกาล พ่อพื้นหน้างานก็ว่างงาน ทำให้คนในชนบทที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวมาหางานทำในกรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะทำงานรับใช้ตามบ้านแล้วส่งเงินกลับไปให้พ่อแม่เพื่อทดแทนบุญคุณ พออย่างเข้าสู่ในฤดูทำนาก็จะอพยพกลับไปทำงานในชนบทตามเดิม แต่ในปัจจุบันเนื่องจากเนื้อที่นาจำกัด และขณะที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น จึงมีผลทำให้แรงงานในชนบทส่วนหนึ่งอพยพมาทำงานในกรุงเทพฯ และในบางครั้งก็ย้ายอย่างถาวร และการทำงานส่วนใหญ่จะมาทำงานในโรงงาน นอกจากนี้ก็ยังนิยมไปทำงานในต่างประเทศเพราะต้องการมีรายได้สูง มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี แต่ก็ประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย การหลอกลวง จนในที่สุดบางครอบครัวก็ใช้ชีวิตอยู่ไปวัน ๆ หนึ่ง มีรายได้จากการรับจ้างเพียงเล็กน้อย

จะเห็นว่าในอดีต สังคมมีการเปลี่ยนแปลงช้ามาก คนในชนบทซึ่งเป็นพ่อแม่ไม่ต้องมานั่งวางแผนชีวิตครอบครัวและเศรษฐกิจของตนเอง จะให้ลูกเรียนหนังสือแค่ไหน จะซื้อที่ดินหรือจับจองที่ดินเพื่อเป็นสมบัติให้ลูก หรือเพื่อใช้เป็นแหล่งในการหารายได้เมื่อยามชรา ทุกอย่างเป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือครรลองของสังคม ซึ่งทำให้คนในชนบทมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ทั้งนี้เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาตินั่นเอง

แต่ในปัจจุบันท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม ทำให้กฎเกณฑ์ดังกล่าวเริ่มเปลี่ยนแปลง แบบแผนของสังคมที่เคยเป็นตัวค้ำจุนให้ชาวชนบทอยู่รอดตลอดไปได้เริ่มเจือจางหายไป สิ่งที่ไม่เคยคิดในอดีต เกี่ยวกับเรื่องการศึกษาของลูกจะให้ลูกเรียนอะไร เมื่อตอนแก่ลูกจะปรนนิบัติดูแลหรือไม่ จะหาทรัพย์สมบัติประเภทไหนไว้ให้ลูก เป็นต้น จึงต้องนำมาพิจารณาไตร่ตรอง และตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว ดังนั้นสภาพของแรงงานไทยในชนบทจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง

ตลาดแรงงานในโรงงาน

จากสภาพของตลาดแรงงานในปัจจุบัน จะพบว่าลักษณะของแรงงานแต่ละประเภทมีความแตกต่างกัน และความต้องการแรงงานในแต่ละประเภทก็แตกต่างกันด้วย จากบทความของ ภาวดี ทองอุไทย ได้ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมของแรงงานกลุ่มหนึ่งในโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งเป็นกลุ่มที่เดินทางจากหมู่บ้านในชนบทภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมที่กระจุกกระจายในเขตกรุงเทพมหานครและบริเวณใกล้เคียง ผลจากการศึกษาพบว่า หลังจากที่รัฐบาลไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมโดยเน้นสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนนั้น ได้มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นตั้งแต่ราว ๆ ปี 2500 เป็นต้นมามากมายหลายประเภท โรงงานเหล่านี้ใช้เครื่องจักรแบบง่าย ๆ ขั้นตอนการผลิตไม่ซับซ้อน แรงงานฝีมือต่ำและการศึกษาน้อยก็สามารถทำงานได้อย่างสะดวกภายหลังการฝึกงานเพียงไม่กี่วัน ดังนั้นความต้องการแรงงานราคาถูกเกิดขึ้นในระยษะนั้นในปริมาณที่สูง

ในด้านชนบทก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน เศรษฐกิจแบบพอเพียงพึ่งตนเองได้สลายตัวไปเกือบหมดแล้ว กลายเป็นระบบเศรษฐกิจแบบตลาด มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับสินค้าอุปโภค บริโภคประเภทต่าง ๆ ได้สร้างความต้องการใหม่ ๆ ขึ้นมา ซึ่งการทำนาทำไร่บนพื้นที่ถือครองไม่เพียงพอที่จะสนองความต้องการได้

จากความต้องการแรงงานจากโรงงานในกรุงเทพฯ ที่เกิดขึ้น กับแรงผลักดันที่จะให้ชาวชนบทออกมาทำงานทำก็มีอยู่ พลังทั้งสองฝ่ายนี้ได้รับการกระตุ้นให้พบกันเร็วขึ้น โดยบทบาทของคนกลางตัวสำคัญ คือนายหน้าจัดหางาน แต่ในระยะหลัง ๆ เมื่อข่าวสารแพร่หลายมากขึ้น แรงงานที่จะย้ายมาทำงานในกรุงเทพฯ ไม่จำเป็นต้องอาศัยนายหน้า

งานที่ทำได้เริ่มกระจายประเภทต่าง ๆ กันมาก งานของผู้ชายเป็นประเภทที่ใช้แรงงานและความอดทน เช่น งานก่อสร้าง ขับขี่สามล้อ โรงกลึง อยู่ซ่อมรถ ฯลฯ ในขณะที่งานของผู้หญิงเริ่มจากการเป็นเด็กรับใช้ตามบ้าน ร้านอาหาร ร้านตัดผมหรือตัดเสื้อ เป็นต้น

สรุปได้ว่าหลังจากปี 2500 เป็นต้นมา วงจรและโอกาสในชีวิตทำงานของคนในชนบทก็เปลี่ยนรูปไปอย่างไม่มีวันกลับไปเหมือนเดิมได้อีก การจากท้องนามากรุงเทพฯ ไม่ใช่พฤติกรรมของคนกลุ่มเล็ก ๆ บางท้องที่ แต่ได้กลายมาเป็นขั้นตอนหนึ่งของชาวชนบทแทบทุกคน

ค่าจ้างและสภาพการทำงาน ในด้านค่าจ้างและสภาพการทำงาน และโอกาสก้าวหน้าในงานใด ๆ ก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งทางด้านตัวแรงงานเองและด้านนายจ้าง จากพื้นฐานการศึกษาของแรงงานที่ย้ายถิ่นจากชนบทเข้ามาทำงานในเมืองส่วนใหญ่ยังคงมีการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งไม่เคยมีประสบการณ์งานในโรงงานมาก่อน ทำให้แรงงานเหล่านี้ไปกระจุกตัวอยู่แต่ในงานประเภทที่ใช้ฝีมือระดับต่ำ และได้ค่าจ้างต่ำสำหรับนายจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการผลิตสินค้าโดยไม่ต้องลงทุนทางด้านเครื่องจักรสูงนัก ไม่เน้นคุณภาพของสินค้าที่ผลิต จะอาศัยการใช้แรงงานถูกเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งนายจ้างมักรู้แหล่งที่จะไปค้นหาแรงงานเหล่านั้นมาได้ แต่มีความเสี่ยงซึ่งนายจ้างรู้ดีคือ ความโลเลของแรงงาน ซึ่งแสดงออกมาในรูป การเข้า-ออกงานบ่อย ๆ และขาดระเบียบวินัยทางอุตสาหกรรม ส่วนการจ่ายค่าจ้างสักเท่าไรจึงจะเหมาะสมขึ้นอยู่กับขนาดของโรงงาน ถ้าเป็นโรงงานขนาดใหญ่ มักจะจ่ายตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ แต่ถ้าเป็นโรงงานขนาดย่อมลงมากมักจะต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนด

ในกรณีที่นายจ้างพิจารณาว่า การจ่ายค่าจ้างสูงอาจมีส่วนเป็นแรงจูงใจให้คนงานกระตือรือร้นกับงาน เพิ่มความขยันและมีความผูกพันกับงานมากขึ้น แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมากลับตรงกันข้าม สำหรับคนงานย้ายถิ่นบางกลุ่มคือ การให้ค่าจ้างสูงกลับเป็นปัจจัยที่ทำให้เขาลาออกจากงานเร็วขึ้นกว่าที่ตั้งใจไว้แต่เดิม เพราะเขามีเป้าหมายในการทำงานเพื่ออยากได้เงินจำนวนหนึ่งไปซื้อสินค้าที่จำเป็นและอยากได้ เช่น จักรยานยนต์ ดังนั้นเมื่อได้ค่าจ้างสูงกว่าที่คาดไว้ ทำให้ระยะเวลาในการหาเงินก้อนนั้นสั้นลง เขาก็สามารถลาออกจากงานและเดินทางกลับบ้านได้เร็วขึ้น ดังนั้นภายในระยะเวลาจำกัดที่ยังสามารถขังแรงงานให้อยู่กับนายจ้าง นายจ้างจะอย่างไรจะแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดจากแรงงานเหล่านั้นได้

วิธีการหนึ่งคือ จ่ายค่าจ้างตามผลงาน แทนที่จะจ่ายค่าจ้างเป็นรายวัน

อีกวิธีหนึ่งคือ ใช้ระบบให้คนงานควบคุมกันเอง โดยตั้งหัวหน้าทีมเป็นผู้รับผิดชอบผลงานของลูกทีม ถ้าหัวหน้าทีมเก่ง ลูกทีมอาจได้ค่าจ้างเป็นรายวัน นอกเสียจากหัวหน้าทีมจะใช้การจ่ายเป็นรายชิ้น เพื่อเป็นวิธีการกระตุ้นหรือบังคับกลาย ๆ ให้ลูกทีมขยันไม่อู้ถ่วง

ผลกระทบที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งกับการจ่ายค่าจ้างเป็นรายชั้นคือ คนงานจะเกิดความเครียดมาก เพื่อเร่งให้ตัวเองทำงานได้มากที่สุดต่อวัน นอกจากนี้ยังมีสิ่งล่อใจอีก เช่น ถ้าทำเกินเป้าเท่านั้นเท่านั้น จะมียกเงินแถมให้อีก หรือการทำโทษ เช่น ถ้าทำไม่ได้ต่ำกว่าเป้าที่ตั้งไว้บ่อยครั้งจะถูกไล่ออก เป็นต้น

ในด้านฝึกรอบรมพัฒนาฝีมือของคนงาน เนื่องจากคนงานมองเห็นโรงงานเป็นเพียงชั่วคราวชั่วคราวที่ผ่านเข้ามาในช่วงหนึ่งของชีวิต เป็นเครื่องมือในการหาเงินสดมาได้เร็ว ๆ สักก้อนหนึ่ง แต่ไม่ใช่จะยึดมั่นเป็นอนาคตของเขา ย่อมไม่เต็มใจจะเสียแรงเสียเวลาไปกับการฝึกรอบรม สำหรับแรงงานฝีมือต่ำ การฝึกรอบรมที่เขาได้รับมักเป็นแบบทั่วไป ซึ่งสามารถนำไปใช้งานทำนองเดียวกันในโรงงานอื่น ๆ ได้ ค่าใช้จ่ายในการฝึกรอบรมประเภทนี้จึงไม่ค่อยมีนายจ้างใดยกยอมรับภาระ เพราะเมื่ออบรมไปแล้วลูกจ้างมีฝีมือดีขึ้นก็อาจเล่นตัวเพราะคิดว่าตนเริ่มมีอำนาจการต่อรองมากขึ้น เรียกร้องการขึ้นค่าจ้างหรือลาออกไปอยู่กับโรงงานที่เสนอให้ค่าจ้างมากกว่า

ดังนั้น นายจ้างที่มีการฝึกรอบรมให้ลูกจ้างในสถานที่ทำงาน จึงมักจ่ายค่าจ้างให้ลูกจ้างในช่วงฝึกรอบรมต่ำกว่าอัตราปกติ หรือบางรายไม่จ่ายค่าจ้างให้เลยก็มี

จากสภาพการที่แรงงานในชนบทได้มาทำงานในโรงงานกรุงเทพฯ เพราะคิดว่าจะมีรายได้ดีส่งกลับไปใช้จ่ายในครอบครัว ได้แต่งตัวสวย ๆ เหมือนดังที่เห็นในหนังสือ ทำให้ต่างเฝ้ามองจะเปลี่ยนจากสภาพสาวบ้านนาเป็นสาวโรงงาน แต่ในชีวิตจริงแล้วไม่ใช่ทุกคนจะโชคดีที่ได้งานดี สิ่งแวดล้อมที่ดี และได้เงินกลับไปบ้านเพื่อสร้างฐานะของตนเอง บางคนก็โชคร้ายไปได้งานที่นายจ้างมุ่งหวังค่ากำไรเกินควร ได้รับค่าจ้างต่ำ และบางทีก็ได้รับสารพิษอันเกิดจากการทำงานในโรงงาน รายได้ที่ได้รับต่ำมากจนแทบไม่พอเลี้ยงตนในแต่ละวันไม่มีเงินส่งกลับบ้าน และในบางครั้งพ่อแม่เจ็บป่วยกะทันหันต้องการใช้เงินก็ต้องฝืนกายทำงานล่วงเวลาจนสุขภาพเสื่อมโทรมเกิดความกดดันทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งเราสามารถพบเห็นได้ในสภาพปัจจุบัน

ตลาดแรงงานในต่างประเทศ

ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2516 นั้นการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศไทยจำกัดวงแคบอยู่ในเฉพาะแรงงานระดับวิชาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล วิศวกร เป็นส่วนใหญ่ แต่หลังจากที่ประเทศในกลุ่มผู้ผลิตน้ำมันได้ประสบความสำเร็จในการรวมตัวกันควบคุมปริมาณน้ำมันและร่วมกันตรึงราคาน้ำมันให้อยู่ในระดับของการผูกขาดระดับคาร์เทลได้สำเร็จในปี พ.ศ. 2516 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศที่มีแรงงานเหลือเฟือเพื่อไปกับกลุ่มประเทศอาหรับในตะวันออกกลาง ผลประโยชน์ของการตรึง

ราคาน้ำมันไว้ได้นั้น ถูกแปรเปลี่ยนเป็นการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาธารณูป-
โภคขั้นพื้นฐาน (infrastructure) เช่น ถนนหนทาง สนามบิน โรงพยาบาล โรงเรียน ที่พักอาศัย ฯลฯ
อันเป็นเหตุให้มีความต้องการแรงงานมากมาย เพื่อตอบสนองความเร่งด่วนของการพัฒนา
ประเทศในกลุ่มเศรษฐกิจใหม่อาหรับ ได้มีแรงงานจากกลุ่มประเทศในเอเชีย เช่น ปากีสถาน
อินเดีย ฟิลิปปินส์ เกาหลี ศรีลังกา บังกลาเทศ และประเทศไทย ได้หลั่งไหลเข้าไปทำงาน
กลุ่มประเทศอาหรับ

สำหรับประเทศไทย การที่แรงงานไทยไปทำงานในต่างประเทศโดยเฉพาะในแถบ
ตะวันออกกลางมีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย รายละเอียดต่าง ๆ ให้อ่านจากหนังสือ
EC 305 (S) และบทความของ วัชรียา โตสงวน และ วรรณศิริ นัยวิฑิต เกี่ยวกับเรื่องแรงงานไทย
ในต่างประเทศ

สถานการณ์ตลาดแรงงานต่างประเทศในปัจจุบัน

หลังจากปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาหลายโครงการก่อสร้างสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ใน
หลาย ๆ ประเทศแถบตะวันออกกลางได้เริ่มเสร็จสมบูรณ์ลง ดังนั้น ความต้องการแรงงาน
ต่างชาติเริ่มแปรเปลี่ยนประเภทของแรงงานไปบ้าง งานส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของการซ่อม
บำรุงรักษา หรืองานภาคบริการเช่นโรงแรม โรงพยาบาล และโรงเรียนได้เพิ่มขึ้น ทำให้ความ
ต้องการแรงงานลดลงและเปลี่ยนเป็นแรงงานที่กึ่งฝีมือ หรือแรงงานระดับช่างและวิศวกร
หรือแรงงานสตรีแทน

การที่ความต้องการแรงงานจำนวนมากในประเทศแถบตะวันออกกลางเริ่มลดลง
(โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลอดปี พ.ศ. 2533 ที่ประเทศซาอุดีอาระเบียประกาศคว่ำงัดวีซ่าให้กับแรงงาน
ไทย เนื่องจากต้องการสร้างแรงกดดันให้แก่รัฐบาลไทย ริบเร่งสะสงาคติฆาตกรรมนักการทูต
ของซาอุดีอาระเบีย) มีผลให้การแข่งขันในตลาดตะวันออกกลางเริ่มเข้มข้นมากขึ้น และ
ในขณะเดียวกันก็เป็นแรงผลักดันให้บริษัทจัดหางานในต่างประเทศจำเป็นต้องให้ความสนใจ
ตลาดแรงงานในประเทศอื่น ประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่ม
เอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เพิ่มขึ้นสม่ำเสมอและอยู่ในอัตราที่สูง
ตลอดในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา ทำให้ความต้องการแรงงานทั้งภาคการเกษตร อุตสาหกรรม
และการบริการได้เพิ่มขึ้น เช่นในญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ ฮองกงและสิงคโปร์ และถึงแม้ว่า
โอกาสของการเข้าไปทำงานในตลาดใหม่ ๆ ดังกล่าวนี้อาจจะขยายเพิ่มขึ้นอยู่บ้าง แต่เมื่อพิจารณา
ในรายละเอียดของตลาดใหม่ ๆ นี้ก็ยังพบเงื่อนไข และข้อจำกัดอีกหลายประการ เช่นกรณีของ
ประเทศญี่ปุ่นที่กฎหมายภายในไม่ยินยอมให้แรงงานไร้ฝีมือ หรือกึ่งฝีมือ จากประเทศอื่นเข้า
ไปทำงานในญี่ปุ่นโดยเด็ดขาด ทำให้ลักษณะการติดต่อกลับกลายเป็นรูปแบบของการฝึกงาน

หรือการเข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เงื่อนไขเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุทำให้แรงงานไทย เสียสิทธิอันพึงได้รับจากการคุ้มครองแรงงานในญี่ปุ่น และเป็นช่องทางให้มีการขูดรีดแรงงาน (exploitation) ได้อีกด้วย

ถ้าหากจะพิจารณาจากแง่มุมของผู้ใช้แรงงาน ตลาดของการทำงานในต่างประเทศ ในช่วงนี้ เป็นช่วงเวลาที่ที่เปิดให้มีโอกาสได้ตัดสินใจเลือกได้มากกว่า ทั้งลักษณะของการ กระจายของตลาด (market diversification) และลักษณะของงานมีทั้งภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และภาคการบริการ ที่สำคัญคือ การเลือกที่จะทำงานในประเทศไทย ได้มีน้ำหนักเพิ่มขึ้นมาก ทั้งนี้เป็นเพราะการขยายตัวทางเศรษฐกิจภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอุตสาหกรรมและ การบริการ ทำให้ความต้องการแรงงานเพิ่มสูงมากอย่างเกินคาด บางสาขาประสบกับปัญหา การขาดแคลนแรงงาน ระดับอัตราค่าจ้างภายในสูงขึ้น ดังนั้นมักจะพบว่าผู้ใช้แรงงานจำนวน ไม่น้อยตัดสินใจเลือกทำงานในประเทศหลังจากที่ได้พิจารณาเปรียบเทียบเงื่อนไขต่าง ๆ

ส่วนสถานการณ์ของตลาดแรงงานไทยในตะวันออกกลาง อันเป็นผลสืบเนื่องมา จากวิกฤติการณ์สู้รบในอ่าวเปอร์เซีย ที่ได้เริ่มชัดอย่างเป็นรูปธรรมนับตั้งแต่ท่านประธานาธิบดี ซัดดัม ฮุสเซน ผู้นำแห่งอิรัก ได้ส่งกองทัพเข้าบุกยึดคูเวต เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2533 และ การบุกเข้าโจมตีอิรักเป็นการตอบโต้จากกองกำลังพันธมิตร หลังวันที่ 15 มกราคม 2534 ซึ่ง เป็นกำหนดวันทมิฬของกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ มีผลทำให้ทางรัฐบาล ไทยสั่งระงับการจัดส่งคนงานไทยไปยังตะวันออกกลางอย่างไม่มีกำหนด เพื่อความปลอดภัย ของผู้ใช้แรงงานเอง และมีมาตรการให้ความช่วยเหลืออพยพคนงานไทยจากภัยสงคราม ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ผลกระทบของสงครามจะมีมาน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับ ความรุนแรงและระยะเวลาของการสู้รบเป็นสำคัญ

ตลาดแรงงานหญิงโสเภณี

เรื่องของหญิงโสเภณีเป็นเรื่องที่พูดกันมานานแล้ว และเป็นสิ่งที่คู่กับสังคมมานาน แล้วเช่นกัน จากบทความของ บัญญัติ สุภการวิทย์ เกี่ยวกับเรื่องตลาดแรงงานหญิงโสเภณี ชี้ให้เห็นว่าอุปสงค์เกิดจากผู้ชาย ซึ่งส่วนมากสำคัญตนว่าเป็นผู้ทรงสิทธิที่จะกำหนดพฤติกรรม ทั้งหลายทั้งสิ้นเกี่ยวกับกิจกรรมเพศรส และไม่พอใจจะประกอบกิจกรรมเพศรสแต่เฉพาะ กับภรรยาตน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ความต้องการของผู้ชายก่อให้เกิดตลาดหญิงโสเภณีขึ้นมา ทำให้เกิดเอเจนต์เกิดสำนักบริการทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้นมาทำการสนับสนุนและ เชื่อมโยงให้อุปสงค์และอุปทานพบกันในจุดที่ก่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุด

จากการที่ธุรกิจบริการทางเพศมีผลตอบแทนสูง ทำให้พวกเอเจนต์และนายหน้า พยายามใช้กลยุทธ์ที่จะหลอกลวงหรือเกลี้ยกล่อมผู้หญิงให้มาขายบริการ และเจ้าของกิจการ

สถานบริการต่าง ๆ พยายามปรับปรุงรูปแบบของการบริการเพื่อดึงดูดใจลูกค้าผู้ชายซึ่งมาใช้บริการเสมอ และแม้กระทั่งตัวผู้หญิงบริการเอง ก็จะต้องฝึกฝนเทคนิคต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงานด้วยเช่นกัน

วิวัฒนาการของตลาดโสเภณี

ในอดีตประเทศไทยมีหญิงโสเภณีจำนวนน้อยเพราะเจ้าขุนมูลนายและนายทาสสามารถเอาทาสหญิงมาปรนเปรอเพื่อความสุขของพวกเขาได้ทุกโอกาสที่ต้องการ ส่วนสามัญชนก็ใช้บริการจากสำนักนางโรมหรือใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุความต้องการทางเพศของคน ต่อมาระบบทุนนิยมได้พัฒนาและแพร่หลายมากขึ้น การซื้อขายแลกเปลี่ยนโดยมีเงินตราเป็นสื่อกลางได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง หญิงโสเภณีได้กลายเป็นสินค้าอย่างหนึ่งและมีจำนวนมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ในสมัยก่อนตลาดโสเภณีเป็นตลาดที่ถูกต้องตามกฎหมายและมีการจดทะเบียนหญิงค้าประเวณีอย่างเป็นทางการ และต่อมาเมื่อไทยมีความสัมพันธ์กับต่างประเทศอย่างเปิดกว้าง ตลาดโสเภณีก็ได้พัฒนามามีลักษณะเป็นธุรกิจแบบใหม่และโสเภณีข้ามชาติเกิดขึ้น กล่าวคือ ตลาดโสเภณีในกรุงเทพฯ ได้ขยายตัวไปตามหัวเมืองต่าง ๆ และมีการนำหญิงจีนมาค้าประเวณีในประเทศไทยมากขึ้น หลังจากนั้น ไทยจึงได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการค้าหญิงและเด็กขึ้นใน พ.ศ. 2471 และต่อมาก็มีพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 ใช้บังคับ เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ขององค์ระหว่างประเทศซึ่งประสงค์ที่จะให้มีการรักษาไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์

ในปัจจุบันตลาดโสเภณีได้แปรเปลี่ยนจากช่องโสเภณีตามกฎหมาย มาเป็นนอกกฎหมาย และมีการพัฒนาในรูปแบบและเนื้อหามากยิ่งขึ้น

ประเภทของหญิงบริการ แบ่งออกได้ 3 ประเภทคือ

1. ประเภทลูกล่อลวง บังคับ กักขังให้ขายตัว พวกนี้จะอยู่ในความควบคุมและถูกบังคับให้ขายตัวตามคำสั่ง
2. ประเภทใจใจ พวกนี้ส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวยากจน ที่ถูกสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจบังคับ หรือถูกพ่อแม่ขายตัวให้กับเอเจนต์
3. ประเภทสมัครใจ พวกนี้สมัครใจจะขายบริการทางเพศเพื่อหวังผลตอบแทนในรูปเงินทอง โดยไม่มีความรู้สึกฝืนใจแต่อย่างใด บางคนอาจทำชั่วคราวหรือหาเงินพิเศษ แต่หลายคนก็ยึดเป็นอาชีพหลักเพราะคิดว่าเป็นงานที่สบาย ๆ และมีรายได้ดีเมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานประกอบอาชีพอื่น

กลไกการทำงานของตลาด

บทบาทของบุคคลที่มีส่วนร่วมในกลไกการทำงานของตลาดนอกเหนือไปจากเจ้าของตัวหญิงขายบริการเองและผู้ชายที่มาซื้อบริการแล้ว ยังมีอีกหลายฝ่ายที่เป็นตัวจักรสำคัญในการชักนำ ผลักดัน และสนับสนุนกิจกรรมเพศพาณิชย์ให้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

1. ขบวนการเอเจนต์จัดหาผู้หญิง ในการที่ผู้หญิงจะเข้าสู่ตลาดโสเภณีนั้น มักจะมีเอเจนต์เป็นผู้ชี้แนะและให้ความช่วยเหลือ โดยมีการเชื่อมโยงและประสานงานกันตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับในเมือง และถึงระดับประเทศ เอเจนต์อาจเป็นมืออาชีพ หรือสมัครเล่น อาจจะเป็นผู้ขายหรือผู้หญิง หรืออาจจะเป็นเจ้าของกิจการธุรกิจบริการทางเพศด้วยก็ได้

2. ผู้ประกอบการธุรกิจบริการทางเพศ เนื่องจากธุรกิจบริการทางเพศมีการแข่งขันกันอย่างค่อนข้างสูง และเป็นธุรกิจที่หลีกเลี่ยงกฎหมาย ดังนั้นผู้ประกอบการจะต้องมีความสามารถในด้านการบริหาร การระดมทุน และการสร้างสายใยสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้มีอิทธิพลเกือบทุกวงการ ถึงจะดำเนินธุรกิจไปรอดและมีผลกำไรอย่างมากมาย และในกรณีที่มิโนโยบายตลาดมุ่งเป้าหมายที่ลูกค้านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ก็จะต้องมีเครือข่ายสัมพันธ์กับคนขับรถแท็กซี่ ไกด์ และบริษัททัวร์ ซึ่งจะมีระบบการแบ่งเงินผลประโยชน์กันอย่างเป็นสัดส่วนเป็นพิเศษอีกด้วย

3. ผู้ปฏิบัติงานที่สนับสนุนธุรกิจบริการทางเพศ กลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานในธุรกิจประเภทที่มีหลายสาขางาน ตั้งแต่ผู้จัดการลงมาจนถึงพนักงานทำความสะอาดและพนักงานรับจอดรถ ซึ่งจะต้องมีทักษะความชำนาญเฉพาะอย่างโดยผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

4. กลไกราคาตลาด โดยปกติแล้ว สินค้าและบริการทุกประเภทในตลาดจะมีราคาและปริมาณซื้อขายเป็นเท่าใด ขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานและนโยบายของรัฐในการควบคุมกลไกของตลาด สำหรับตลาดหญิงโสเภณี อุปสงค์ขึ้นอยู่กับอัตราค่าบริการ รายได้หรือกำลังซื้อของผู้ใช้บริการ และปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อายุของผู้ซื้อบริการ สถานภาพการสมรส ความกลัวติดโรค ตลอดจนทัศนคติของครอบครัวและสังคมที่มีต่อการเที่ยวโสเภณี ส่วนในด้านอุปทาน ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปทาน คือ อัตราค่าบริการ อัตราผลตอบแทนจากการประกอบอาชีพอื่น และปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความยากลำบากในการทำงาน ความเสี่ยงต่อการติดโรคร้ายแรง ความเสี่ยงต่อการถูกจับกุม ความมั่นคงของงาน และทัศนคติของครอบครัวและสังคมที่มีต่ออาชีพนี้ สำหรับในด้านนโยบายของรัฐบาลจะมีผลกระทบต่อกลไกราคาและปริมาณการซื้อขายบริการทางเพศมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังมากน้อยเพียงใด และ

อย่างต่อเนื่องหรือไม่ ในด้านการเสนอซื้อที่มีความแตกต่างกันไปตามอาชีพของแต่ละบุคคล ในด้านการเสนอขาย ราคาที่มีการซื้อขายขึ้นอยู่กับสถานที่และคุณภาพของหญิงบริการ ตลอดจนรูปแบบบริการ

5. การแบ่งปันผลประโยชน์กันในตลาดโสเภณี ตามหลักเศรษฐศาสตร์ เจ้าของปัจจัยการผลิตย่อมมีผลตอบแทนจากปัจจัยการผลิตนั้น ๆ ในตลาดโสเภณีก็เช่นเดียวกัน ก็จะต้องแบ่งผลตอบแทนให้เจ้าของสถานบริการและนายทุน พวกพนักงานตลอดจนพวกแมงดา และตัวหญิงบริการทางเพศเองซึ่งขายบริการ

สำหรับตัวผู้หญิงซึ่งเป็นแรงงานที่สำคัญที่สุดของบริการนี้ จะได้รับส่วนแบ่งมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าเจ้าตัวมีเสรีภาพหรือความเป็นอิสระมากน้อยเพียงใด ในกรณีของช่องและสำนักในโรงแรมแล้ว จะได้รับส่วนแบ่งค่อนข้างน้อย แต่ถ้าทำงานในสถานอาบอบนวดบาร์ไนท์คลับ คอกเทลเลาจ์ และสำนักบริการหรือเรจรมย์อื่น ๆ จะได้รับส่วนแบ่งค่อนข้างสูงกว่า

